

Sergej Awanesow

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny w Tomsku, Rosja

Izolda Topp

Uniwersytet Wrocławski

Wizualne konstruowanie przestrzeni lokalnych jako uczestnictwo w kulturze*

Abstrakt: Artykuł przedstawia założenia teoretyczne projektu badawczego: „Wizualna organizacja przestrzeni miejskiej: trwanie, interpretacja, perspektywy historyczne i kulturowe”. Autor projektu, S. Awanesow, rozpoczyna od przemyślenia na nowo metafizycznej koncepcji człowieka. Potrzeba takiego przemyślenia wynika z 1. przyznania wizualności statusu ontologicznego (jako formy istnienia) oraz 2. realizacji zadania badawczego: opisanie rodzajów wizualnej aktywności i organizacji miejskiej przestrzeni. Zróżnicowanie tej przestrzeni pokazane jest na przykładzie syberyjskiego miasta Tomsk i wiąże się z propozycją jej typologicznego uporządkowania. Autorzy podkreślają, że tworzenie i transformacja miejskiej przestrzeni mogą być traktowane jako forma uczestnictwa w kulturze. Stanowi ją fotografowanie miasta, dobry przykład tego, jak percepcja i tworzenie miejskiego pejzażu się z sobą spotykają i splatają.

Słowa-kлючe: ontologia, antropologia, wizualność, przestrzeń, miasto, uczestnictwo w kulturze, fotografia

Wizualny wymiar ludzkiego doświadczenia¹

Współczesne zainteresowanie wizualnością jest źródłem niezwykle zróżnicowanych poszukiwań i badań. Skłania także do przemyślenia zadomowionego w filozoficznych „teoriach człowieka” antropologicznego paradygmatu, który kształtował się w nawiązaniu do klasycznej europejskiej ontologii i opierał na postulowanym w niej odróżnieniu metafizycznego (transcendentalnego) charakteru „źródłowej istoty” od tego, co „dane

---

* Tekst jest rezultatem współpracy w ramach projektu badawczego: „Wizualna organizacja przestrzeni miejskiej: trwanie, interpretacja, perspektywy historyczne i kulturowe”, realizowanego pod kierunkiem S. Awanesowa jako państwowy grant Federacji Rosyjskiej. Od 2015 roku biorą w nim udział dr hab. I. Topp i dr P.J. Feręński z Instytutu Kulturoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego, z zespołem studentów.

¹ W tej części prezentowane są założenia teoretyczne wspólnie realizowanego projektu, sformułowane przez S. Awanesowa. Prezentacja opiera się na materiałach badawczych i opublikowanych tekstach S. Awanesowa, w zestawieniu i tłumaczeniu I. Topp.

w okolicznościach”². Koncepcja człowieka, podobnie jak antropologiczna specyfika i odrębność odnajdywana w obszarze ludzkiego działania (czyli kultura w szerokim rozumieniu) do niedawna wciąż zdawała się funkcjonować w ramach takiej właśnie „metafizycznej” ontologii. Zakłada ona zasadnicze rozróżnienie istnienia jako takiego i jego zewnętrznych przejawów, podmiotu jako istoty i empirycznie uchwytnych działań jednostki, obiektywnej rzeczywistości i jej wizualnych reprezentacji, inaczej mówiąc, istotowej prawdy i wiedzy opartej na doświadczeniu zmysłowym (doksas), „faktu” i „fikcji”. W tym klasycznym epistemologicznym modelu to, co dane wizualnie i w szczególności wyrażone w formie artystycznej, okazuje się „wtórne”, pochodzące od owej istoty, która w nim się jakoby wyraża, a zatem w efekcie fikcyjne w porównaniu ze źródłowym i pierwotnym istnieniem. Takie paradygmatyczne stanowisko zakłada *a priori* różnicę między „być” a „przejawiać się”, między „realnością” a „powierzchnowością/zewnętrznością”, między „istniejącym rzeczywiście” a „wyobrazonym”, między „byciem człowiekiem” a „wejściem w komunikację” (w tym także przez wizualne formy przekazu informacji).

Jednak w ludzkim doświadczeniu, w odróżnieniu od metafizycznie skonstruowanej antropologicznej teorii, takiego rozdziału nie ma. Co więcej, współczesne praktyki kulturowe wyraźnie pokazują, że wizualność (i jest to reguła) pojawia się w ludzkim świecie nie jako właściwość pochodząca od „niewidzialnej” rzeczywistości (którą „wyraża”), ale sama jest tą „pierwotną” rzeczywistością, w której istnieje człowiek. Taką specyficzną ludzką rzeczywistością jest kultura, której status określa nie tylko sposób istnienia człowieka, ale także jego stosunek do przyrody rozumianej jako rzeczywistość fizyczna, stosunek do tego, co w metafizyce pojawia się jako „pierwotne”. Rozwiązanie dylematu specyficznego ludzkiej „przyrody/natury” bądź też wyboru między „estetycznym” i „artystycznym” funkcjonowaniem człowieka może być osiągnięte przez analizę kultury jako środowiska, które, po pierwsze, stanowi przede wszystkim sfera językowej (znakowej) komunikacji, a po drugie — ze względu na swój status ontyczny wydaje się pierwotnym warunkiem specyficznego ludzkiego życia. Przyjęcie takiej perspektywy pozwala przekroczyć formalny dualizm jednostki i „świata”, sztuki i „natury”, przedstawienia i „rzeczywistości”, a w rezultacie umożliwia opis i ocenę roli wizualno-komunikatywnych działań w tworzeniu i transformacji kultury jako specyficznego ludzkiego życia.

Wielodyscyplinarna analiza wizualnych praktyk, postulowana i realizowana we współczesnych *visual studies*, uzasadnia poddanie konstruktywnej krytyce paradygmatu, zgodnie z którym ontologia i antropologia możliwe są jedynie jako przejawy abstrakcyjnego dyskursu, oddzielonego od codziennej komunikacyjnej praktyki, wyrażanej, utrwalanej i przekształcanej w zmysłowo danych for-

² С. Аванесов, *Быть человеком и быть видимым. Ближайшие задачи изучения визуальных параметров человеческого существования*, „Praksema. Journal of Visual Semiotics” 2015, nr 4, s. 119.

mach. Rozziew między „istotowym” i „zmysłowym”, logicznoformalna opozycja między ontologicznymi parametrami człowieka jako kulturowego podmiotu i ich wizualnymi prezentacjami, wydają się bowiem sprowokowane klasycznym, filozoficzno-metafizycznym sposobem podejścia. Przekroczeniem i zmianą perspektywy byłoby postulowane tu ontologiczne rozumienie człowieka jako semiotycznego istnienia, włączające komunikacyjne praktyki w samo pojęcie człowieka. W ten sposób komunikacyjność mogłaby być ujęta nie tylko jako „przejaw” czy „wyraz” transcendentalnego podmiotu (metafizycznego „sprawcy”), lecz jako niezbywalna charakterystyka samej subiektywności i w rezultacie posłużyć w antropologicznym dyskursie jako termin do wyrażenia specyfiki ludzkiego życia. Przyjęcie takiej perspektywy pozwala przekroczyć formalny dualizm jednostki i „świata”, sztuki i „natury”, przedstawienia i „rzeczywistości”, a w rezultacie umożliwia opis i ocenę roli wizualno-komunikatywnych działań w tworzeniu i transformacji kultury jako specyficznie ludzkiej rzeczywistości.

Przynosi to znaczące modyfikacje w sferze antropologicznych poszukiwań. Odejście od conceptualnego przeciwstawienia istnienia wizualnym formom reprezentacji, translacji i recepcji sensów (znaczeń) pozwoli efektywnie zbliżyć pozycje ontologii i semiotyki w obszarze takiej filozofii kultury, w której ta ostatnia rozumiana jest jako komunikacyjne środowisko. Umożliwia tym samym stworzenie teoretycznych podstaw traktowania wizualnych artefaktów i ich kompleksów nie tylko jako fizycznych przedmiotów lub estetycznie znaczących obiektów, ale przede wszystkim z punktu widzenia wyjaśniania i demonstrowania egzystencjalnie istotnych sensów, jako całość wyrażających poprzez wizualność środowisko funkcjonowania człowieka. W tym celu aktualne staje się odczytanie wizualnych przedstawień nie jako informacji o rzeczywistości czy jej „odzwierciedleniach”, ale jako niewerbalnych tekstów, wyobrażających rzeczywistość w jej semiotycznym, aksjotycznym, etycznym i innych wymiarach, co czyni je częścią komunikacyjnego środowiska w przyjmowanym tu rozumieniu.

Wielodyscyplinarna analiza wizualnej kultury umożliwia opis komunikacyjnego wymiaru funkcjonowania obiektów, traktowanych dotąd przede wszystkim jako estetyczne, zarówno we współczesnym, jak i w tradycyjnych społeczeństwach. Ten sposób podejścia może przynosić także „praktyczne”, socjokulturowe efekty. Na przykład rozpoznanie architektury jako kulturowo-komunikacyjnej sfery w połączeniu z analizą innych wymiarów tworzących środowisko życia człowieka pozwala sformułować i wykorzystywać w praktyce zasady funkcjonowania wizualnej organizacji przestrzeni zamieszkania. Dotyczy to w szczególności współczesnego miasta, umożliwiając uwzględnienie wpływu wizualnych czynników na powstawanie sprzyjającego życiu środowiska, ochronę atmosfery kulturowej wyjątkowości i maksymalne dostosowanie miejskiej przestrzeni do potrzeb człowieka.

Takiemu celowi służyć powinno współdziałanie wielu dyscyplin humanistycznych, zdolnych do opisu i analizy życia człowieka jako kulturowo-komunikacyj-

nej praktyki (ontologia, filozoficzna antropologia, teoria kultury, historia kultury, wizualna antropologia, wizualna semiotyka, teoria kultury mediów, wiedza o sztuce). Z tego punktu widzenia duże nadzieje budzi wizualna antropologia, dyscyplina dość amorficzna, ale bardzo intensywnie się rozwijająca³. Podobnie jak powstały w Rosji kierunek budowania komunikacyjnej ontologii człowieka przez zbliżenie semiotyki i ontologii. Wpisuje się weń współczesna semiotyczna teoria kultury, opracowywana w nurcie synergicznej antropologii (S. Chorużyj, O. Genisaretskij, S. Awanesow)⁴.

Miasto — zorganizowana wizualnie przestrzeń

W świetle zaprezentowanych założeń szczególnie interesującym przedmiotem badania wizualnego wymiaru ludzkiego doświadczenia staje się dzisiaj miasto. Opisanu miasta jako „przestrzeni komunikacji wizualnej”, historii oraz współczesnym procesom tworzącym tę przestrzeń, jej głównym „architektonicznym i krajobrazowym dominantom” służy projekt zainicjowany przez Sergeja Awanesowa: „Wizualna organizacja miejskiej przestrzeni: trwanie, przemiany, historyczna i kulturowa perspektywa”. Zakłada on wykorzystywanie zróżnicowanych podejść badawczych. Jak zaznacza w jednym z tekstów, metodologiczne instrumentarium wizualnej semiotyki pozwala opisywać i analizować architekturę w procesie tworzenia miasta przez takie pojęcia, jak „znak”, „symbol”, „tekst”, „komunikacja”, „translacja”, koncentrując uwagę nie tylko na utylitarno-funkcjonalnych, konstrukcyjnych czy estetycznych jej wymiarach, lecz także w jej semantyczno-pragmatycznym aspekcie. Pojęcia stosowane przez historię sztuki i kultury dają możliwość opisanie miejskiego środowiska w kategoriach „obrazu”, „wzorca”, „kopii”, „repliki”, „ikony”⁵, co pozwala przyjrzeć się miastu

³ W Rosji jej ważnymi ośrodkami jest moskiewski RGGU oraz Państwowy Uniwersytet w Permie (Laboratorium kulturowej i wizualnej antropologii, prowadzone przez E. Czetinój). Badania w różnych obszarach wizualności prowadzone są także na Europejskim Uniwersytecie w Petersburgu (I. Utiechin i szkoła wizualnej antropologii), na Państwowym Uniwersytecie w Petersburgu (Centrum Badawcze Filozofii Mediów W. Sawczuka, szkoła geografii kulturowej M. Uwarowa, szkoła historii i filozofii kina N. Orłowej). Z pewnością należy do nich także Państwowy Pedagogiczny Uniwersytet w Tomsku, wydający czasopismo „Praksema. Journal of Visual Semiotics”, redagowane przez S. Awanesowa.

⁴ Antropologia synergiczna to neopatrystyczny nurt w filozofii rosyjskiej, odwołujący się do tradycji hezychastycznej i teorii energii Grzegorza Palamasa. Jest to próba stworzenia integralnej koncepcji człowieka przez krytykę esencjalizmu klasycznej europejskiej metafizyki, w nawiązaniu do hermeneutycznej fenomenologii (M. Heidegger), ale także filozofii dialogu czy polityki (M. Foucault). Por. Ł. Leonkiewicz, *Antropologia synergiczna w ujęciu S. S. Chorużyja*, praca magisterska, Instytut Filozofii UW, Warszawa 2009.

⁵ Sposób wykorzystania tego metodologicznego modelu przez Awanesowa pokazuje tekst: *Сакральная топика русского города*, „Praksema. Journal of Visual Semiotics” 2016, nr 1. Anali-

w jego dynamice, w genetycznych związkach i wzajemnych relacjach z innymi miastami, śledzić globalne procesy.

Projekt realizowany przez Awanesowa we współpracy z kulturoznawcami z Uniwersytetu Wrocławskiego uwzględnia rolę pamięci, emocji i wartości w badaniach nad przestrzenią wizualną, a jednym z jego celów jest rozpoznawanie znaków tożsamości w wizualnej topografii miasta. Uznaje się w nim, że bezpośrednie uczestnictwo mieszkańców miasta w kulturze może wyrażać się w najprostszy i najbardziej dostępny sposób — przez formowanie i transformację miejskiej przestrzeni, która stanowi ich otoczenie i środowisko życia. Rezultatem tego rodzaju działań — można je określić mianem aktów wizualnych — są obiekty bądź kompozycje przestrzenne⁶, mające z jednej strony walor estetyczny, z drugiej stanowiące rodzaj informacji wizualnej (i w tej perspektywie dające się traktować jako tekst). Miasto stanowi bowiem dynamiczny system przestrzeni kulturowych (będący zarazem złożonym i zmiennym konstruktem semiotycznym).

Warto podkreślić, że — jak się wydaje — przestrzenie współczesnych miast kształtowane są przez działania mieszkańców mające w większym stopniu charakter wizualny niż werbalny. Wiążą się one przede wszystkim z tworzeniem przestrzeni lokalnych. Przestrzeń lokalna powstaje w wyniku podziału wspólnej przestrzeni miejskiej, jej różnicowania na strefy mające odmienny charakter. Na szczególną uwagę zasługuje ten rodzaj różnicowania miejskiej przestrzeni, w którym mieszkańcy biorą najbardziej aktywny i bezpośredni udział. Przykładem takich przestrzeni, jak wynika z badań wrocławskich kulturoznawców prowadzonych we Lwowie i w Tomsku, mogą być przede wszystkim miejskie podwórka. Stanowią one kształtowaną wspólnie przestrzeń i mogą być potraktowane jako twórcze ekspresje, z jednej strony będące wyrazem „sposobu życia według wartości”⁷, z drugiej — swoistej synergii terenu, człowieka i tworzonych w ich wzajemnym oddziaływaniu obrazów.

Awanesow wskazuje, że tworzenie lokalnej przestrzeni miejskiej dokonuje się za pomocą środków wizualnego znakowania (architektura, przedstawienie

---

zując miasto jako ikonę, nawiązuje on do koncepcji hierotopu Aleksieja Lidowa oraz aionotopu Walerego Lepahina, przedstawia transfer idei — sakralnego toposu Niebiańskiej Jerozolimy przez Konstantynopol do Kijowa, by wykazać, że wschodnioeuropejskie, a nawet syberyjskie, miasta zachowują w swej architekturze to odwzorowanie. Warto zauważyć, że jednocześnie status ikony przyznaje on podmiotowi/osobie.

⁶ Jak zaznacza Awanesow, należy odróżnić pojęcie przestrzeni, które ma charakter kulturowy, od terytorium jako materialnego czy fizycznego jej komponentu. W tym sensie w obrębie jednego terytorium mogą być lokowane liczne i różnorodne przestrzenie — mogą się w nim pojawiać stopniowo (po kolei) bądź jednocześnie. Ale też przestrzeń może przejawiać się na wielu terytoriach. Tak rozumiana przestrzeń stanowi semiosferę w rozumieniu, jakie nadał tej kategorii Jurij Lotman. Warto zaznaczyć, że z tego punktu widzenia przestrzeń przyrody także stanowi fenomen kulturalny.

⁷ W koncepcji Stanisława Pietraszki, do której w założeniach teoretycznych programu badań miejskich przestrzeni odwołują się wrocławscy kulturoznawcy, jest to definicja kultury, wskazująca na jej swoistość. Por. S. Pietraszko, *Kultura. Studia teoretyczne i metodologiczne*, Wrocław 2012.

artystyczne, rzeźba, drobna rzeźba architektoniczna). W takim mieście jak syberyjski Tomsk — które powstało w XVII wieku jako wojskowa twierdza, by w XVIII–XIX wieku przekształcić się w centrum administracyjne i handlowe, a wraz z założeniem uniwersytetu w ważny ośrodek akademicki i w tym sensie jego dzieje są w dużej mierze przesuniętym w czasie powtórzeniem historii europejskich miast⁸ — wizualne znakowanie wyodrębnia jako najważniejszą i stanowiącą centrum środowiska miejskiego przestrzeń sakralną, konstytuowaną przez obiekty religijne i budynki, które wznoszone są z inicjatywy samych mieszkańców miasta bądź nawet według ich projektów. Poza przestrzenią sakralną na terytorium Tomska wyróżnić można kilka rodzajów miejskich przestrzeni lokalnych: przestrzeń edukacji, zawodową (reprezentację profesji), polityczną, upamiętniania, performatywną, historyczną, symulacyjno-fantastyczną, prywatną, świąteczną, rozrywkową. Przestrzeń profesji tworzy się dzięki wizualnemu znakowaniu stref specyficznej działalności, na przykład produkcyjnej, usługowej, komercyjnej, medycznej, prawniczej. Przestrzenie performatywne ustanawiane są jako strefy interaktywne, inicjujące działania człowieka kierowane albo na obiekt wizualny, albo w związku z tym obiektem. Ponadto można mówić o obecności zakorzenionych w przestrzeni miejskiej osobliwych „strefach zatrzymanego czasu”, zachowujących wizualne znamiona epoki radzieckiej. Przestrzenie te wchodzi z sobą w związki, które w trakcie prowadzonych badań winny stać się przedmiotem analizy.

Transformacja przestrzeni lokalnych przybiera formę ich wizualnego przemianowania, co z kolei prowadzi do zmiany ich postrzegania. Przykładem takiego przekształcenia jest zamiana naturalnego — w kulturalne (za pomocą naniesienia „znaków cywilizacji” na naturalne obiekty), transformacja przestrzeni codziennej w świąteczną (drogą tematycznego wypełnienia „stref pustki egzystencjalnej”) albo w polityczną (za pomocą demonstracji wizualnych symboli państwowych czy partyjnych), przekształcenie przestrzeni edukacyjnej — w rekreacyjną, prywatnej — w publiczną i na odwrót, publicznej — w prywatną (wizualna „prywatyzacja” przestrzeni społecznej przez jej de-/rekonstrukcję lub estetyzację). Jednym z kierunków transformacji jest performatywna dekonstrukcja przestrzeni publicznej, manifestująca dystans czy ironię w odniesieniu do wizualnej ekspresji ideologii politycznej (działania wobec pomnika działacza państwowego). Można także odnaleźć formy przekształceń wizualności związanych z sakralizacją przestrzeni prywatnej, desakralizacją (szczególnie w okresie „walki z religią”) i resakralizacją przestrzeni publicznej (powrót znaków sakralnych do zdesakralizowanej przestrzeni).

Przestrzeń lokalna może się poszerzać przez translokację pola wizualno-semiotycznego poza jego ustalone granice. Przykładami takiego procesu są translokacja przestrzeni sakralnej (w trakcie procesji religijnych i uroczystości

⁸ Н. Сазонова, Д. Матвеев, *История Томска*, Томск 2014.

odbywających się w przestrzeni świeckiej), translokacja przestrzeni sportowo-rekreacyjnej (maratony miejskie), transfer komercyjny (kampanie reklamowe), transfer ekspozycyjny (akcje muzealne poza granicami muzeów, wystawy w przestrzeniach oświatowych, komercyjnych i przemysłowych). Jak już zaznaczono, wizualne wyodrębnienie przestrzeni lokalnych w granicach wspólnego terytorium miejskiego jest formą uczestnictwa jego mieszkańców w kulturze. Ich rozpoznanie, „odczytanie”, rejestrowanie/dokumentowanie (za pomocą fotografii i wideo), a także publikacja stanowią rodzaj performatywnej praktyki, która włącza także uczonego prowadzącego badania miejskie w procesy semiotyczne i zamienia go w bezpośredniego uczestnika komunikacji społeczno-kulturowej, a dokładniej — w odbiorcę, interpretatora i tłumacza wizualnej przestrzeni.

Wizualność Tomska

W eseju o tym tytule⁹ Sergej Awanesow pisze o fotografowaniu jako o sposobie postrzegania i rozumienia miejskiego kulturowego krajobrazu. To jego własne doświadczenie — od lat fotografuje Tomsk, a jego zdjęcia wypełniają ponad połowę niedawno wydanego albumu *Atmosfera Tomska*¹⁰. Są wśród nich obrazy sakralnych przestrzeni miasta, cerkwi i kościołów, ale i schodów prowadzących ku górze, przejść między ziemią i niebem, fotograficznej wizualizacji sakralnej topiki, która ujawnia jego archetypową strukturę. Jak pisał bowiem: „Miasto we wschodnioeuropejskim obszarze kulturowym było wcieleniem pierwowzoru wszystkich miast — Jeruzolimy” i mimo cywilizacyjnych zmian nadal ten archetyp w mieście rozpoznać. Wydawać by się więc mogło, że fotografia stała się dla Awanesowa ilustracją wcześniejszych przemyśleń, przyjętych założeń i tez. Sam zauważa z jednej strony pasywność fotografii jako rejestracji tego, co widzi patrzący i poszukujący widoku („wtedy patrzący widzi, ale obiektów jest ślepy”). Z drugiej strony zauważa: obiektów jest jedynie pośrednikiem między podmiotami/subiektami. To kolektywny podmiot, który wystawia siebie na pokaz w tym niedającym się wyjaśnić zlanu się czasu i rzeczy, tworzonym przez kadrowanie.

Jak pisze Awanesow — sfotografować miasto to zdjąć przesłone niewagi z przyzwyczajenia, zasypać przepaść między człowiekiem i medium. To poszukiwanie i odnajdywanie takiego miejsca w przestrzeni, z którego zobaczysz miasto, jakim nigdy go nie widziałeś. Poszukiwanie takich punktów i sposobów widzenia przedstawia sobą swego rodzaju współuczestnictwo, to jednoczesna i wzajemna aktywność miasta i człowieka. Niecodzienne, nieoczekiwane widoki i kompozycje przedstawiają sobą warunki swoistej gry z tym zwyczajnie przyjmowanym istnieniem, które uznaje się za jedynie realne. W tych grach nie ma pierwszo-

⁹ С. Аванесов, *Томск как видимое*, „Praksema. Journal of Visual Semiotics” 2014, nr 1.

¹⁰ *Атмосфера Томска/ The Atmosphere of Tomsk*, Томск 2015.

i drugorzędnego, głównego i podporządkowanego, samo miasto istnieje tylko dla człowieka, ale przede wszystkim tego człowieka, który jawi się również jako jego produkt. W tym kole wzajemnych powiązań porusza się fotografujący.

I rzecz nie w tym, by zobaczyć, zebrać i odpowiednio rozłożyć detale kompozycji obrazu, rzecz w tym, żeby dać miastu możliwość odpowiedzi na osobiste i dlatego zawsze intymne pytanie. Trzeba zadać to pytanie, by w szczerzej odpowiedzi miasto ukazało się w swojej wyjątkowości: poznane, ale nieznanie; znajome, ale nieoczekiwane; w całej swojej niedostępnej otwartości i niemożliwej do odkrycia postaci. „Tomsk to miasto, w którym nie ma jeszcze muzealnych zapachów, to żywe miasto, w którym rośniemy jak piołun, jak doświadczenie, jak duch”¹¹.

Fotografowanie jest więc formą filozofowania, doświadczeniem, praktyką przekraczania granic, a spotkanie miasta i fotografującego staje się rodzajem antropologicznej synergii, dynamicznego procesu stawania się podmiotu, praktykowania siebie, które do swojego opisu wymaga porzucenia metafizycznych założeń klasycznej filozofii człowieka. To przykład uczestniczenia w kulturze, któremu przyglądać się warto w perspektywie przejścia od obrazu do jego performowania, by podkreślić procesualny charakter „sposobu życia według wartości”.

Visual Constructing of Local Spaces as a Participation in Culture

Abstract

The article presents a conceptual basis of the research project: “Visual organization of the space of the town: continuity, interpretation, historic and cultural dimensions”. S. Avanesov, who is the author of this project, starts from rethinking the metaphysic idea of human existence. It is needed for taking into account 1. existential status of the visual and 2. the task of the project: describing forms of visual activity and organization of the space of the city. Variability of such space is showed using the example of a Siberian town Tomsk and provides a typological proposal. The authors stress that visual activity in creating and transforming space can be treated as inhabitants’ participation in culture. Photographing city is a good case to demonstrate how the way of perception and visual construction of urban landscape meet and interfere.

Keywords: ontology, anthropology, visual, space, town, participation in culture, photography

Bibliografia

- Атмосфера Томска/ The Atmosphere of Tomsk*, Томск 2015.
 Аванесов С., *Нормативная онтология. Петербургские доклады*, Томск 2013.
 Аванесов С., *Томск как видимое*, „Praksema. Journal of Visual Semiotics” 2014, nr 1.

¹¹ С. Аванесов, *Томск как видимое*, s. 99.

- Аванесов С., *Быть человеком и быть видимым. Ближайшие задачи изучения визуальных параметров человеческого существования*, „Praksema. Journal of Visual Semiotics” 2015, nr 4.
- Аванесов С., *Сакральная топика русского города*, „Praksema. Journal of Visual Semiotics” 2016, nr 1.
- Leonkiewicz Ł., *Antropologia synergiczna w ujęciu S. S. Chorużyja*, praca magisterska, Instytut Filozofii UW, Warszawa 2009.
- Pietraszko S., *Kultura. Studia teoretyczne i metodologiczne*, Wrocław 2012.
- Сафонова Н., Матвеев Д., *История Томска*, Томск 2014.